

Representantforslag 103 S

(2012–2013)

fra stortingsrepresentanten Robert Eriksson

Dokument 8:103 S (2012–2013)

Representantforslag fra stortingsrepresentanten Robert Eriksson om lik rett til alderspensjon uavhengig av sivil status og ektefelles inntekt

Til Stortinget

Bakgrunn

I Ot.prp. nr. 17 (1965–1966) om lov om folketrygd la regjeringen Borten frem forslag til lov om folketrygd våren 1966. Det var Egil Aarvik som var sosialminister i Bortens regjering. Per Bortens koalisjonsregjering, bestående av Senterpartiet, Høyre, Venstre og Kristelig Folkeparti, hadde tiltrådt i oktober 1965, etter at Einar Gerhardsens 4. regjering måtte gå av. I Innst. O. VIII (1965–1966) gikk en samlet sosialkomité inn for forslaget fra regjeringen. Ot.prp. nr. 17 (1965–1966) bygget på St.meld. nr. 75 (1963–1964) og Innst. S. nr. 247 (1964–1965) som ble lagt frem for Stortinget under regjeringen Gerhardsen.

Stortingsmeldingen, og senere proposisjonen, gjaldt et pensjonssystem som omfattet alderspensjon, attføring, uførepensjon og etterlattepensjon. Ytelser som dagpenger, fødselspenger, og en rekke andre, ble innlemmet i folketrygdens system fra 1971. Folketrygden var opprinnelig ment å skulle være et rent pensjonssystem.

Kapittel 7 i lovforslaget omhandlet alderspensjon. I § 7-1 het det:

«Rett til alderspensjon inntreder ved fylte 70 år. Alderspensjonen består av grunnpensjon og tilleggspensjon.»

I § 7-2 het det blant annet:

«1. Rett til grunnpensjon har den som har vært trygdet sammenlagt i minst tre år etter fylte 16 år og

før fylte 70 år. Kalenderår hvor vedkommende er blitt godskrevet pensjonspoeng, regnes i denne forbindelse som et helt år. 2. Full grunnpensjon utgjør a. grunnbeløpet, jfr. § 6-2, dersom pensjonisten er ugift eller har ektefelle som ikke oppebærer alderspensjon eller uførepensjon. b. 75 prosent av grunnbeløpet, dersom pensjonisten har ektefelle som oppebærer alderspensjon eller full uførepensjon. Oppebærer pensjonistens ektefelle uførepensjon som er nedsatt etter reglene i § 8-5, skal grunnpensjonen være lik grunnbeløpet med fradrag av et beløp som skal utgjøre 25 prosent av grunnbeløpet multiplisert med det prosenttall hvormed ektefellens fulle uførepensjon er redusert».

Fra folketrygden ble innført i 1967, frem til 2003 da den ble redusert til 15 pst. over 3 år, har altså grunnpensjonen til gifte pensjonister vært avkortet med 25 pst. Alle partier i Stortinget støttet forslaget. Fremskrittspartiet var den gang ikke representert i Stortinget.

Frem til 1. mai 1997 gjaldt avkorting av grunnpensjonen bare gifte pensjonister. Samboende beholdt hver sin fulle grunnpensjon. Det gjorde også pensjonister med ektefelle/samboer som hadde en egen inntekt på mer enn to ganger grunnbeløpet (G). G var, pr. 1. mai 1997, på 42 500 kroner. Ved innføringen av folketrygden, i 1967, var grunnbeløpet på 4 500 kroner.

I forbindelse med behandlingen av Velferdsmeldingen, St.meld. nr. 35 (1994–1995) og Innst. S. nr. 180 (1995–1996), i Stortinget, gikk flertallet inn for å likebehandle gifte og samboende pensjonister og de pensjonister som hadde ektefelle med egen inntekt. Fremskrittspartiets medlem i sosialkomiteen fremmet forslag om en nedtrapping av avkorting for alle disse grupper, med 100 pst. grunnpensjon til alle pensjonister, uavhengig av sivil status, som mål. I Ot.prp. nr. 29 (1995–1996) ble det fremmet forslag om ny lov om folketrygd i tråd med behandlingen av

Velferdsmeldingen. I en merknad i Innst. O. nr. 46 (1996–1997) til Ot.prp. nr. 29 (1995–1996) hadde Arbeiderpartiets, Høyres og Fremskrittspartiets representanter en flertallsmerknad der det gikk frem at samboende ikke skulle ha bedre grunnpensjon enn gifte pensjonister. Også Senterpartiets og Kristelig Folkepartis representanter støttet en likestilling av gifte og samboende pensjonister. I innstillingen fremmet Fremskrittspartiets representant forslag om å øke grunnpensjonen for gifte pensjonister og senke grunnpensjonen for samboende slik at begge grupper fikk rett til 87,5 pst. grunnpensjon. Forutsetningen var at alle skulle få hevet sin grunnpensjon til 100 pst. året etter.

I Innstilling O. nr. 46 (1996–1997) støtter et flertall, bestående av representanter fra Arbeiderpartiet og Høyre, regjeringens begrunnelse for avkorting av grunnpensjonen som følger:

«Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet og Høyre, merker seg at Regjeringen foreslår at pensjonist med yrkesaktiv ektefelle skal ha samme grunnpensjon som en pensjonist med ektefelle som selv er pensjonist. Begrunnelsen for at grunnpensjonen for en pensjonist som er gift med en pensjonist, er lavere enn grunnpensjonen til en enslig pensjonist, er at to personer som lever sammen gjennomsnittlig har lavere utgifter enn en enslig. Denne begrunnelsen mener flertallet fortsatt har gyldighet og er relevant i denne sammenheng. Dette argument og standpunkt har da også ligget til grunn for den beregning av grunnpensjon man har hatt, hvor man altså har tatt hensyn til hvorvidt man har vært enslig eller gift.»

Fremskrittspartiets representant i sosialkomiteen, John I. Alvheim, hadde følgende merknad:

«Dette medlem mener at pensjonsutbetalingen er en rettighet i folketrygden som pensjonisten gjennom et kontraktforhold har betalt for. Dette medlem mener derfor at pensjonsutbetalingen skal være en individuell utbetaling selv om pensjonisten skulle ha en ektefelle som er yrkesaktiv eller har egne pensjonsinntekter.»

John I. Alvheims holdning til rettigheter i folketrygden var, blant annet, basert på den fremstilling av betingelsene i folketrygden som ble presentert for befolkningen i brosjyren Folketrygden – en orientering fra Sosialdepartementet, som ble sendt ut til alle husstander i oktober 1966 like før folketrygden ble innført, 1. januar 1967. Her het det:

«Folketrygden kan sammenlignes med en forsikringsordning. Å være trygdet vil da si det samme som å være forsikret.»

Fra 2003 ble avkortingens redusert for første gang, fra 25 pst. til 15 pst. over tre år. Representantene fra Fremskrittspartiets gruppe i Stortinget stilte som betingelse for å støtte regjeringen Bondeviks forslag til

statsbudsjett for 2003 at det ble startet en nedtrapping av avkortingens av grunnpensjonen til gifte/samboende pensjonister. Forhandlinger med regjeringspartiene i Stortinget førte til et forslag fra regjeringen om en nedtrapping over tre år, første gang fra 2003. I 2003 ble avkortingens redusert med 5 pst. til 20, fra 2004 til 17,5 pst. og fra 2005 til 15 pst. Siden 2005 er Fremskrittspartiets forslag om ytterligere nedtrapping ikke blitt støttet av noen partier i Stortinget.

Siden 1989 har Fremskrittspartiets stortingsrepresentanter, så godt som hvert eneste år i forbindelse med behandlingen av statsbudsjettet for kommende år, fremmet forslag om fjerning eller nedtrapping av avkortingens av grunnpensjonen for gifte/samboende pensjonister. I partiets alternative budsjettforslag for årene 2002–2013 har man fremmet forslag om å be regjeringen legge frem en plan for nedtrapping, eller legge frem forslag til lovendring som ville gi alle pensjonister rett til 100 pst. grunnpensjon, uavhengig av sivil status. Ingen av de andre partiene i Stortinget har støttet forslagene.

Avkorting grunnet sivilstand i ny alderspensjon

For dem som får pensjonen sin beregnet etter det gamle pensjonssystemet vil minstepensjon/garantipensjon ytes med ulike satser, avhengig av sivilstand. Alle partier på Stortinget med unntak av Fremskrittspartiet har valgt å begrunne en slik differensiering med at to personer som bor sammen vil kunne dele på mange utgifter som enslige må dekke alene. De øvrige partier mener det er rimelig å ta hensyn til reelle forskjeller i kostnadsnivået mellom enslige og gifte pensjonister når størrelsen på minstenivåene fastsettes. Ved Stortingets behandling av Ot.prp. nr. 37 (2008–2009) Om lov om endring i folketrygdloven (ny alderspensjon), ble det derfor vedtatt at garantipensjonen skal ytes med en ordinær og en høy sats. Videre ble det vedtatt at den tidligere ordningen med å ta hensyn til ektefellens tilleggspensjon ved utmåling av særtillegget (glidende særtillegg) ikke skulle videreføres i ny alderspensjon.

Videre vedtok stortingsflertallet at garantipensjonen skulle utformes med utgangspunkt i dagens regler for minstepensjon, men slik at den avkortes gradvis mot opptjent inntektspensjon. I ny alderspensjon ytes derfor garantipensjonen etter en ordinær sats og en høy sats. Satsene utformes slik at de angir garantipensjonsnivået ved uttak av full pensjon fra 67 år og med full trygdetid. Dersom garantipensjonen tas ut før eller etter 67 år eller den tas ut gradvis, skal beløpet justeres for uttaksalder og uttaksgrad. Ordinær sats skal tilsvare dagens minstepensjon til pensjonistektepar, mens den høye satsen skal tilsvare dagens minstepensjon til enslige. Stortingsflertallet, alle unntatt representantene fra Fremskrittspartiet, vedtok videre at ordinær sats skal gis til den som lever sammen med en ektefelle som får foreløpig ufø-

repensjon, uførepensjon eller alderspensjon, eller som har en årlig inntekt, inkludert kapitalinntekt, som er større enn to ganger grunnbeløpet.

Det er liten tvil om at ny alderspensjon som trådte i kraft 1. januar 2011, har ført til en ytterligere urettferdighet når det gjelder avkorting for gifte/samboende pensjonister. Avkorting for gifte/samboende pensjonister videreføres i den nye ordningen, men gjelder nå bare dem som har hatt lav inntekt i yrkeslivet. For dem som har høy nok inntekt til at hele garantipensjonen bortfaller, bortfaller også avkorting. Gifte/samboende pensjonister som begge har enn snittinntekt på om lag 430 000 kroner (tilsvarende en sluttlønn på ca. 480 000 kroner), får ingen avkorting grunnet sivilstand, mens et par med hver sin snittinntekt på for eksempel 250 000 kroner og opp til en snittinntekt på 430 000 kroner, vil få avkortet sin pensjon grunnet sivilstand.

Nedenfor følger tre eksempler som illustrerer hvordan avkorting i ny alderspensjon på grunn av sivilstand kan slå ut:

Eksempel nr. 1

Tore er gift med Trude. Tore har jobbet i 40 år, og skal ta ut pensjon når han fyller 67 år. Han har hatt en snittinntekt på 378 000 kroner årlig. Trude er uføretrygdet og har en uføretrygd på om lag 180 000 kroner årlig. Tores alderspensjon vil bestå av en forholdsvis stor andel garantipensjon. Han vil dermed få avkortet sin alderspensjon med om lag 12 200 kroner årlig, da han er gift.

Eksempel nr. 2

Per er gift med Anne. De har jobbet i 40 år, og skal ta ut pensjon når de fyller 67 år. De har henholdsvis hatt en snittinntekt på 410 000 kroner. Deres alderspensjon vil bestå av en langt mindre andel garantipensjon enn hva som er tilfellet for Tore, i eksempel nr. 1. De vil få avkortet sin alderspensjon med om lag 6 700 kroner årlig.

Eksempel nr. 3

Ola er gift med Kari. De har jobbet i 40 år, og skal ta ut pensjon når de fyller 67 år. De har hatt en snitt-

inntekt på 432 000 kroner. Da 80 pst. av deres inntektspensjonsbeholdning overstiger nivået for garantipensjonsbeholdningen vil deres alderspensjon ikke inneholde noen garantipensjon. Dette betyr at det ikke er noe å avkorte imot. Dermed slipper Ola og Kari avkorting på grunn av sivilstand, selv om de er gift.

Dersom man gifter seg, eller inngår partnerskap eller samboerskap, fratras man rettigheter som er opparbeidet på nøyaktig samme grunnlag som for alle andre. «Innsatsen» er den samme, men rettigheten og belønningen forskjellig. Forslagsstillerne anser dette som urettferdig, og mener ut fra et prinsipielt syn at alle i utgangspunktet bør behandles likt, uavhengig av sivilstand. Dette prinsippet må også gjelde uavhengig av om man får pensjonen sin utbetalt etter gammel eller ny alderspensjon i folketrygden.

Argumentasjonen som har vært brukt tidligere, om at det er billigere å leve to sammen enn å bo alene, er ikke lenger en troverdig argumentasjon. Spesielt med tanke på at resultatet i ny alderspensjon vil være at et ektepar med høy inntekt slipper avkorting, mens et ektepar med lav inntekt vil få full avkorting.

Forslagsstilleren antar at dette er et utilsikket resultat av opptjeningsreglene i ny alderspensjon, og mener at det er på tide at alle borgere stilles likt med hensyn til folketrygdens grunnpensjon/garantipensjon, uavhengig av sivil status og/eller ektefelles/samboers inntekt. Dette vil også forhindre at de med de laveste pensjonene ikke rammes av strengere regler enn dem med høye pensjoner på dette området.

Forslag:

På denne bakgrunn fremmes følgende

f o r s l a g :

Stortinget ber regjeringen legge frem forslag om lik rett til grunnpensjon/garantipensjon i folketrygden uavhengig av sivil status og ektefelles/samboers inntekt.

11. april 2013

